

КОРОТАШ Я. О.,
кандидат юридичних наук,
радник з юридичних питань
(*Sentrium SL*)

УДК 346.2

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.20>

**КОЕФІЦІЄНТ ВІДНОШЕННЯ ВАРТОСТІ ВКЛАДУ
ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ДО РОЗМІРУ ЧАСТКИ УЧАСНИКА
ЯК ОДИН З ЕЛЕМЕНТІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ
ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ**

Стаття присвячена аналізу одного з аспектів питання збільшення ефективності та привабливості інвестиційної функції статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, а саме – проблемі використання коефіцієнту відношення вартості вкладу до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю до розміру частки учасника товариства.

Встановлено відсутність досліджень науковців з цього питання, а також незадовільний рівень законодавчого регулювання, що зумовлює неможливість використання переваг інвестиційної функції статутного капіталу учасниками товариства з обмеженою відповідальністю, які зацікавлені здійснити фінансово значущий вклад до його статутного капіталу за умови, що без використання коефіцієнту відношення вартості вкладу до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю до розміру частки такого учасника, частки інших учасників товариства становитимуть статистичну похибку від загального розміру статутного капіталу.

На вирішення цієї проблеми пропонується декілька кроків. Першим є необхідність встановлення можливості застосування коефіцієнта не лише під час збільшення статутного капіталу вже існуючого товариства з обмеженою відповідальністю, а й під час створення нового, адже таке рішення усуне існуючу незрозумілу та несправедливу дискримінацію та фактично створить новий альтернативний спосіб фінансування для тих, хто вирішив заснувати товариство з обмеженою відповідальністю.

Наступним є детальне законодавче врегулювання порядку застосування коефіцієнта. На зміну декільком скупим згадкам в Законі України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» разом з необхідністю висновувати максимальний розмір та випадки його застосування на основі пояснювальних записок до законопроектів мають прийти чіткі норми вже згаданого вище Закону з описом порядку застосування коефіцієнту.

Також доцільно чітко і прямо прописати податкові наслідки внесення вкладу до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю із застосуванням коефіцієнту, що менший за одиницю. Товариству та його учасникам необхідно надати гарантію відсутності будь-яких претензій зі сторони контролюючих органів, що можуть стосуватися невключення різниці між фактичною і номінальною вартістю вкладу до доходу товариства, та підтвердити правомірність її включення до додаткового капіталу товариства.

Практична імплементація цих кроків допоможе урізноманітнити і оживити практику застосування інвестиційної функції статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, надавши їм учасникам ще один зручний інструмент фінансування товариства.

Ключові слова: товариство з обмеженою відповідальністю, статутний капітал, функції статутного капіталу, вклад до статутного капіталу.

Korotash Ya. O. The coefficient of the ratio of the value of the contribution to the charter capital to the size of the participant's stake as one of the elements of increasing the efficiency of the investment function of the charter capital of a limited liability company

The article is devoted to the analysis of one of the aspects of the issue of increasing the efficiency and attractiveness of the investment function of the charter capital of a limited liability company, namely, the problem of using the coefficient of the ratio of the value of the contribution to the charter capital of the limited liability company to the size of the participant of the company stake.

As found out, there is no scientific research on this issue, and level of legislative regulation is unsatisfactory, making impossible to use the advantages of the investment function of the charter capital by the participants of a limited liability company who are interested in making a financially significant contribution to its charter capital, provided that without using the coefficient of the ratio of the value of the contribution to the charter capital of the limited liability company to the size of the stake of such participant, the stakes of other participants of the company will constitute a statistical error from the total amount of charter capital.

Several steps are offered to solve this problem. The first is the need to establish the possibility of applying the coefficient not only when increasing the charter capital of an already existing limited liability company, but also when starting a new one, because such a decision will eliminate the existing incomprehensible and unfair discrimination and in fact create a new alternative method of financing for those who decided to establish limited liability company.

The next step shall be a detailed legislative regulation of the procedure of the coefficient usage. A few meager references in the Law of Ukraine "On Limited and Additional Liability Companies" along with the need to determine the maximum size and cases of its application on the basis of explanatory notes to bills should be replaced by clear norms of the above-mentioned Law describing the procedure of the coefficient usage.

It is also advised to prescribe clearly and directly the tax consequences of making a contribution to the authorized capital of a limited liability company using a coefficient that is less than one. The company and its participants shall be provided with a guarantee of the absence of any claims from the controlling bodies, that may relate to the non-inclusion of the difference between the actual and nominal value of the contribution to the company's income, and confirm the legality of its inclusion in the company's additional capital.

The practical implementation of these steps will help to diversify and revitalize the practice of using the investment function of the authorized capital of a limited liability company, providing its participants with another convenient tool for financing the company.

Key words: limited liability company, charter capital, functions of charter capital, contributions to charter capital.

Вступ. Перелік функцій статутного капіталу загалом та ролі інвестиційної функції зокрема був (і залишається) предметом численних наукових суперечок. Автор теж висловлював свою думку з цього питання, зазначивши, серед іншого, що інвестиційна функція практично застосовується лише у разі, якщо учасники товариства з обмеженою відповідальністю вирішили профінансувати діяльність товариства шляхом створення чи збільшення статутного капіталу до достатнього розміру [1, с. 56]. Видається, що таке твердження не втратило актуальності – інвестиційна функція залишається однією з багатьох опцій для учасників товариства, що обирають спосіб профінансувати його діяльність. Проте недостатньо чітке та повне законодавче регулювання не сприяє і не сприятиме реалізації її потенціалу та корисності, особливо в умовах фінансування майбутнього відновлення економіки України.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення можливості розширення застосування інвестиційної функції статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю шляхом дослідження можливості удосконалення ролі коефіцієнту відношення вартості вкладу до розміру частки учасника.

Результати дослідження. Частина 3 статті 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» встановлює необхідність визначати у рішенні загальних зборів учасників товариства про залучення додаткових вкладів коефіцієнт відношення суми збільшення до розміру частки кожного учасника [2]. Фактично це положення, а також частина 2 статті 14 та частина 3 статті 16 цього Закону – єдині законодавчі норми, що передбачають можливість учасника будь-якого товариства з обмеженою відповідальністю незалежно від системи оподаткування чи правового режиму здійснити вклад до статутного капіталу, номінальна вартість якого правомірно визначатиметься меншою за реальну вартість внесеного. На диво, юридична наука фактично оминула проблему врегулювання цього питання. Натомість трапляються окремі дослідження аспекту його бухгалтерського обліку [3] які, проте, не ставлять за мету висвітлення нагальних правових проблем та дослідження можливості розширення застосування коефіцієнта. Тим не менше, за умови поліпшення нормативної бази вбачається реальний шанс на розширення випадків використання цієї можливості як зручного і практичного інструменту.

До набрання чинності Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» вибір в учасників товариства з обмеженою відповідальністю був невеликим: положення Закону України «Про господарські товариства» [4] та Цивільного кодексу України [5] не передбачали можливості легально встановити номінальну вартість вкладу до статутного капіталу іншою, ніж його реальна вартість. Нескладно змодельовати дві альтернативні ситуації, для яких таке законодавче обмеження фактично руйнувало будь-який сенс у використанні статутного капіталу як реального джерела безповоротного та безподаткового залучення майна для фінансування товариства.

Першою із них є створення товариства учасниками, один з яких зобов'язується передати товариству високовартісний актив, а інший натомість зобов'язується іншим чином сприяти становленню та розвитку товариства, не вносячи значного майна. Очевидно, що обравши шлях внесення майна першого учасника до статутного капіталу, учасники не зможуть законно розподілити між собою частки в статутному капіталі у погодженому співвідношенні: значна вартість активу автоматично означатиме належність першому учаснику абсолютної мажоритарної частки, в той час як другий учасник буде змушений задовольнятися лишень незначною часткою. Відповідно, законодавець стимулює учасників відкидати використання механізму формування статутного капіталу на користь інших шляхів фінансування його діяльності: наприклад, дарування, продажу, позики чи надання на підставі інших договорів такого майна товариству. Тим не менш, всі ці варіанти не можна порівнювати з внесенням вкладу до статутного капіталу в частині податкових зобов'язань. Відповідно, у зацікавлених учасників може виникнути спокуса неправомірно занижити оцінку справжньої вартості майна-майбутнього вкладу, що окрім явної незаконності може створити проблему при виході учасника з товариства.

Іншою ситуацією нерелевантності правового регулювання Закону України «Про господарські товариства» та Цивільного кодексу України існуючим реалієм було збільшення статутного капіталу вже існуючого товариства з обмеженою відповідальністю. Окрім описаної вище можливої домовленості учасників про участь одного шляхом надання високовартісного активу, а іншого – в інший спосіб, не варто забувати, що розмір статутного капіталу товариства практично у всіх випадках не дорівнює вартості його активів. Наприклад, товариство з обмеженою відповідальністю з невеликим статутним капіталом володіє спеціальним дозволом на користування надрами, цінною нерухомістю чи затребуваними програмними рішеннями. Якщо таке товариство вирішило б залучити нового учасника для фінансування його діяльності чи отримання нового високовартісного активу для подальшої діяльності, внесення вкладу до статутного капіталу одразу з випало з переліку можливих інструментів фінансування – інші учасники не згодяться зменшити свої частки до розмірів статистичної похибки, адже брати участь в нових раундах фінансування на рівних з новим учасником у них немає жодної зацікавленості та потреби.

Здавалося б, прийняття Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» мало б вирішити цю проблему – особливо зважаючи на той факт, що його розробники в пояснювальній записці до проекту Закону чітко описують мету законодавчого закріплення коефіцієнту з наведенням яскравого прикладу перевищення вартості чистих активів товариства над розміром його статутного капіталу і, відповідно, неспівставністю ринкової та номінальної вартості частки в статутному капіталі такого товариства [6]. Також у частині 2 статті 14 та частині 3 статті 16 автори Закону чітко комунікують, що такий коефіцієнт може мати виключно або знижувальний ефект (реальна вартість вкладу буде більшою за номінальну), або ж реальна вартість вкладу може дорівнювати номінальній його вартості [2] – відповідно, зловживання із неправомірним завищенням вартості вкладів і часток окремих учасників, та – як наслідок – завищенням розміру всього статутного капіталу товариства, бути не повинно.

Проте на практиці отримуємо ряд проблем. По-перше, з невідомих причин законодавець не передбачив можливості застосування коефіцієнта при визначенні розміру статутного капіталу та вкладів під час його створення. Як ілюструвалося вище, наявність такої можливості є важливою з самого початку існування товариства (і навіть до цього – на етапі прийняття рішення про його створення). Більше того, як уже згадувалося вище, у статті 14 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» законодавець передбачив запобіжник для уникнення завищення вартості вкладів саме під час їх внесення у зв'язку із створенням товариства. Чому не було передбачено коефіцієнт для цього етапу життєдіяльності товариства – невідомо, проте це слід зробити обов'язково.

По-друге, існуюче нормативне регулювання використання коефіцієнта надзвичайно скупе – відповідно, ставиться під сумнів його практичне застосування навіть там, де це можна було б: під час збільшення статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. Уже згадувані вище положення частини 3 статті 16 та частини 3 статті 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» становлять собою занадто загальне регулювання. Звичайно, пояснювальна записка до проекту Закону про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю дає змогу повніше зрозуміти задум законодавця, але пояснювальна записка – не нормативно-правовий акт, її положення не встановлюють зобов'язань як для учасників господарських відносин, так і для контролюючих органів. Чому б не визначити на законодавчому рівні чіткіші правила? Як мінімум, варто імперативно зазначити, що коефіцієнт, що застосовується до вартості вкладу може дорівнювати (у разі рівності фактичної та номінальної вартості вкладу) чи бути меншим одиниці (у разі переважання номінальної над фактичною вартості вкладу), проте не перевищувати її. Тим більше, що в законодавця уже є досвід детальнішого (проте, скоріш за все, недостатньо детального) регулювання коефіцієнтів у частково подібних відносинах – достатньо згадати хоча б положення частини 2 статті 29 Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [7].

Також варто пам'ятати, що однією з переваг залучення активів як вкладу до статутного капіталі товариства є відсутність податкових та інших фінансових зобов'язань, пов'язаних із безкоштовним або оплатним отриманням активу у власність чи користування. Тим не менше, є обґрунтовані підстави вважати, що під час податкової перевірки інспектори можуть не погодитися з рішенням товариства спрямувати різницю між фактичною та номінальною вартістю внесеного вкладу у додатковий капітал товариства та не включати цю суму в дохід, як це пропонує Н. Амброзьяк [3] із посиланням на пункт 5 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [8], саме через відсутність чіткої законодавчої деталізації порядку застосування коефіцієнту та визначення порядку віднесення такої різниці саме до додаткового капіталу товариства.

Насамкінець, положення Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» доволі чітко регламентують порядок виплат учаснику, що вийшов із товариства. Проте для уникнення яких-небудь двозначностей можна додатково зазначити, що різниця між фактичною і номінальною вартістю вкладу не надає учаснику, що вийшов, права вимагати більшої виплати.

Висновки. На підставі вищенаведеного можна зробити висновок про недостатнє та неналежне законодавче врегулювання коефіцієнту відношення вартості вкладу до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю до розміру частки учасника. Це зумовлює недовикористання потенціалу інвестиційної функції статутного капіталу учасниками товариств.

Доповнення нормативної бази можливістю використовувати коефіцієнт не лише під час збільшення статутних капіталів вже існуючих товариств, а й під час створення нових значно розширить сферу його застосування, а детальніше визначення порядку його імплементації товариствами та обліку різниці між фактичною і номінальною вартістю вкладу усуне існуючі ризики, спростить розуміння процесу та відкриє дорогу до широкого практичного використання усіх переваг інвестиційної функції статутного капіталу для значного кола учасників товариств з обмеженою відповідальністю.

Список використаних джерел:

1. Короташ Я.О. Поняття та функції статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю. *Право і суспільство*. 2017. № 2'2017, ч.2. С.55-61.
2. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 6 лют. 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. 30 бер.
3. Амброзьяк Н. Вносимо додаткові вклади до статутного капіталу по-новому. *Податки & бухоблік*. 2015. № 47. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2019/june/issue-47/article-44836.html> (дата звернення: 25.07.2022).
4. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. 3 груд.
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. 3 жовт.
6. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Проект Закону України від 13 травня 2016 р. № 4666. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59093 (дата звернення: 25.07.2022).
7. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15 липня 2021 р. № 1667-IX. *Голос України*. 2021. 13 серп.
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку : наказ М-ва фінансів України від 29 лист. 1999 р. № 290. *Офіційний вісник України*. 1999. 31 груд.

